

Sverre Steen-prisen 2015

Årets Sverre Steen-pris er aktuell ut fra hele to jubileer og skal deles mellom to eminente formidlere på samme felt i skjæringspunktet mellom to fagdisipliner. De to prisvinnerne er Håkon Harket og Einhart Lorenz for deres formidling av antisemittismens historie med forbindelse både til grunnlovsjubileet i fjor og 9. april-minnet og frigjøringsjubileet i år. Håkon Harkets bok *Paragrafen - Eidsvoll 1814* ble en betimelig påpeking av bakgrunnen for jødeparagrafen i grunnloven. Den kan ses i forlengelsen av Harkets tidligere samarbeid med blant andre Einhart Lorenz i det store verket *Jødehat. Antisemittismens historie fra antikken til idag*, som kom i 2005.

I boka *Paragrafen* gjør Håkon Harket et nybrottsarbeid om Grunnlovens kanskje aller mest kjente paragraf. Den såkalte jødeparagrafen, som stengte jøder ute fra riket, har i ettertid blitt forstått som et slags feilskjær i historien om en ellers liberal og progressiv grunnlov. Harkets bok er den første undersøkelsen av hva kildene fra Eidsvoll forteller om bakgrunnen for paragrafen. Harket viser at den ikke ble til som et arbeidsuhell eller som et resultat av bøndernes provinsialisme. Det var grunnlovsfedrene Falsen, Wergeland og Sverdrup som var paragrafens opphavsmenn. Harket forfølger grunnlovsfedrenes tanker og inspirasjonskilder og tar leseren med på en idéhistorisk reise gjennom den moderne antisemittisme historie. Han følger ideene og forklarer hvordan Norge kunne vedta en grunnlovsparagraf som stengte jøder ute fra landet bare få uker etter at den danske kongen hadde gitt de danske jødene deres fribrev. Harket er også en av hovedforfatterne av boka *Jødehat*. Her skriver han om antisemittisme i Frankrike, Tyskland, Danmark-Norge og i Russland. Han viser hvordan antisemittiske tanker forandrer form og får gjennomslag på ulike steder til ulike tidspunkt. Harkets utgivelser er solide.. Hans skildringer er presise, grundige og ryddige. Med boka *Paragrafen - Eidsvoll 1814* løfter idéhistorikeren Harket fram et dystert tema fra norsk historie, et tema som forunderlig nok ikke har vært gransket av norske historikere tidligere. Harket har også en utprega internasjonal orientering på arbeidet sitt. Han har gitt et stort bidrag til både å undersøke og formidle en viktig, men ikke vakker del av norsk og europeisk historie.

Da Einhart Lorenz ble ansatt som professor i historie ved Universitetet i Oslo i 1996, tok han opp et nytt og originalt undervisningsemne ved Historisk institutt: jødernes og antisemittismens historie. Han var også aktiv i grunnleggelsen av Holocaustsenteret, der han var styremedlem fra 2002 til 2009. Og han har publisert omfattende på dette forskingsfeltet. Boken *Veien mot Holocaust* (2002) ble fulgt opp av det store verket *Jødehat* (2005), som han planla og redigerte sammen med Trond Berg Eriksen og Håkon Harket. Denne boka omfattet antisemittismens historie helt fra antikken og inn i etterkrigstiden. Einhart Lorenz skrev selv sin anselige del om den moderne antisemittismens framvekst og utvikling fra Berlin og Wien i 1880-årene, gjennom Weimar-perioden, Hitler-Tyskland og inn i etterkrigstiden med et særlig blick på Øst-Europa. Han fortsatte med publikasjonene *Leirene*, (2007), *Jødisk motstand og andre reaksjoner på Holocaust* (2007, sammen med Lynn Feinberg), *Jødene i Polen*, (2008, sammen med Izabela A. Dahl) og *Jødisk historie, kultur og identiteter* (2011).

Noe av bakgrunnen for Einhart Lorenz' engasjement i jødisk historie og antisemittisme, var det forsknings- og formidlingsfeltet han opprinnelig slo inn på; den sosialistiske arbeiderbevegelsens historie, først formidlet gjennom de to bøkene om arbeiderbevegelsens historie både i Norge og internasjonalt fra 1789 og helt fram til 1973, samt kildeutgaven *Norsk sosialisme i dokumenter*. (1972, 1974). I neste omgang tok han initiativet til *Tidsskrift for Arbeiderbevegelsens Historie*, som kom med sitt første nummer i 1976, og som han hadde det redaksjonelle hovedansvar for i en årrekke. Som tyskfødt ble Einhart Lorenz deretter interessert i Hitlerflyktingene som kom hit i mellomkrigstiden. Mange tilhørte arbeiderbevegelsen og mange var jøder. Flyktningeprosjektet førte over i forskning, bokutgivelser og formidling om Hitlerflyktinger i nordeuropeisk eksil, der særlig hans ruvende bok *Willy Brandt- et politisk liv* (2013) med rette har fått en stor leserkrets i både Norge og Tyskland.

Festskriftet til Einhart Lorenz' 70-årsdag fikk som tittel *Utenfor det etablerte*. Den kan på flere måter stå som en samlende karakteristikk av hans forskning og formidling, og av hans valg av temaer og tilnæringsmåte. Sammen med Håkon Harket utmerker han seg derfor med forskning og formidling som kaster lys over viktige sider ved norsk og internasjonal historie, samtidig som begge bidrar til en nødvendig samfunnsdebatt.

Oslo 14. Mai 2015

Jorunn Bjørgum

Tore Linné Eriksen

Astrid Sverresdotter Dypvik